

Οικολογικά Σχολεία: Ένα διεθνές Εγχείρημα για τη Σταδιακή Εφαρμογή της Αειφορίας στη Σχολική Πραγματικότητα

Αντιόπη Φραντζή¹, Παντελής Μάναλης²

1. Διευθύντρια 7ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών, M.Ed, Γραμματέας της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία»

frantiopi@gmail.com

2. Υπεύθυνος Π.Ε. Δ/σης Β/θμιας Εκ/σης Πειραιά, Πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία»

pmanalhs@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία» αποτελεί ένα διεθνές εγχείρημα για τη σταδιακή εφαρμογή των αρχών της αειφορίας στη σχολική πραγματικότητα. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προγράμματος που το καθιστούν καινοτόμο είναι ο αυτοδιαχειριστικός του χαρακτήρας, η εμπλοκή της συνολικής σχολικής κοινότητας, η διαμόρφωση στρατηγικής, η συλλογική δράση και η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα. Στην παρούσα εργασία επισημαίνεται η σημασία των συμμαχιών και συνεργασιών στην προοπτική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα στην πορεία αναζήτησης της φυσιογνωμίας του αειφόρου σχολείου και παρουσιάζονται βασικά συμπεράσματα από τη λειτουργία του προγράμματος στη χώρα μας με βάση τη μέχρι τώρα εμπειρία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Οικολογικά Σχολεία, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Εκπαίδευση για την Αειφορία, Αειφόρο Σχολείο, Ενεργός Πολίτης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός, ότι το μεγάλο βάρος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - ως μιας διαδικασίας συνειδητοποίησης και εγρήγορσης υπέρ του περιβάλλοντος μέσω της διδακτικής πράξης - χρεώνεται στην τυπική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της. Είναι, όμως, επίσης γεγονός ότι οι αλλαγές των προσωπικών επιλογών των ανθρώπων συντελούνται αργά και γι' αυτό απαιτούν συνεχή προσπάθεια, διαρκή και δημιουργική ανανέωση των διδακτικών μεθόδων, κόπο και γνώσεις από την πλευρά των εκπαιδευτικών.

Ωστόσο, ακόμα και αν όλα αυτά γίνονταν, πάλι δεν θα είχαμε αλλαγές ικανές να ανατρέψουν τις αποφάσεις και επιλογές οι οποίες κατευθύνουν τη συλλογική ζωή και τη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις φάσεις και όλες τις κλίμακες. Αυτή η διαπίστωση διατρέχει όλες σχεδόν τις διακηρύξεις και τις προτάσεις των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων διασκέψεων και εκφράζεται εμφαντικά στα κείμενα κοινωνικών διανοητών και θεωρητικών που εντρυφήσαν στην έννοια και τις παραμέτρους της «αειφόρου ανάπτυξης». Φαίνεται, ότι για να αποκτήσει η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μια ουσιαστική σχέση με την αειφορία δεν αρκεί η κινητοποίηση μόνο της τυπικής εκπαίδευσης, ενός μόνο κοινωνικού θεσμού. Αντίθετα,

χρειάζεται προσπάθεια για συνεργασίες μεταξύ των κοινωνικών σχηματισμών και των ανθρώπων («*Συστημική Πραγματικότητα*», Σχίζα, 2008).

Η σημασία των συμμαχιών και συνεργασιών στην προοπτική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, είχε γίνει κατανοητή από τη δεκαετία του 1970 (Στοκχόλμη, 1972). Ιδιαίτερα, στη Διακυβερνητική Διάσκεψη της **Τιφλίδας**, (1977), μεταξύ των προτάσεων που καλύπτουν με σαφήνεια όλες της πτυχές της, περιλαμβάνονται και προτάσεις που αφορούν τις στρατηγικές συνεργασίας. Σ' αυτό το πλαίσιο, περιγράφεται η λειτουργική διάρθρωση της σύγχρονης πραγματικότητας, η εξάρτηση μεταξύ των κρατών σε όλα τα επίπεδα της ζωής και προτείνεται η ανάληψη συντονισμένων στρατηγικών σχεδίων σε όλες τις κλίμακες.

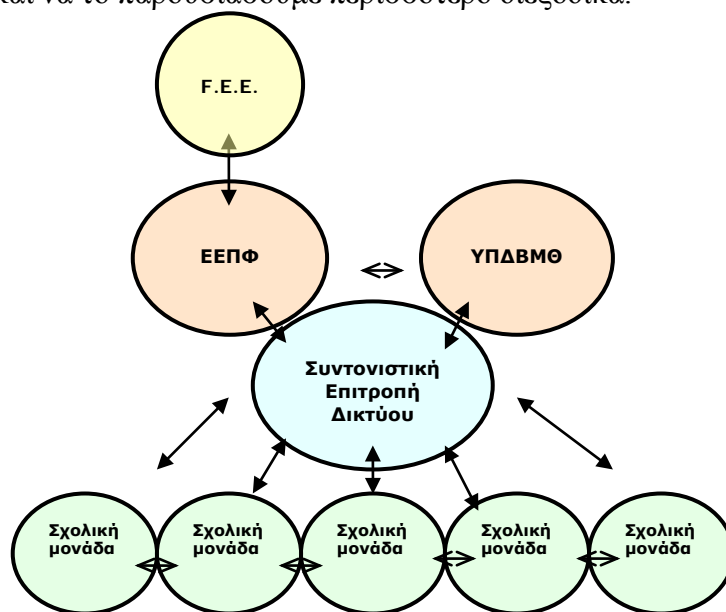
Πιο συγκεκριμένα, η 41^η πρόταση αναφέρεται στο ρόλο και τη σημασία των μη κυβερνητικών οργανώσεων ως αρωγών στο έργο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ενώ, καλούνται οι κυβερνήσεις των Κρατών-Μελών όχι μόνο να ενθαρρύνουν τη δράση τους αλλά και να συνεργαστούν με όλους εκείνους τους θεσμικούς φορείς (εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενώσεις και κινήσεις πολιτών, οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, επιστημονικούς φορείς, κ.λπ.), οι οποίοι δραστηριοποιούνται γύρω από ζητήματα του περιβάλλοντος. Θα λέγαμε ότι η **συλλογική δράση** αποτελεί το σύνθημα της Τιφλίδας και προτείνεται ο συνασπισμός των ευρύτερων δυνάμεων της κοινωνίας, της επιστήμης, της οικολογίας, για μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμαχία φορέων και δυνάμεων που θα συναρμόσουν τις δυνάμεις τους για το περιβάλλον, προάγοντας ταυτόχρονα μια νέα αντίληψη για την **κοινωνία των πολιτών**.

Είκοσι χρόνια μετά, στη Διεθνής Διάσκεψη «για το Περιβάλλον και την Κοινωνία»: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αειφορία (Θεσσαλονίκη, 8-12 Δεκεμβρίου 1997), διαπιστώνουμε την πρόθεση να ανασυγκροτηθεί η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ως μια από τις πιο κρίσιμες διαδικασίες για την επίτευξη της αειφορικής ανάπτυξης και των αειφόρων κοινωνιών. Ως μια από τις κρίσιμες διαδικασίες που θα δρομολογήσουν αλλαγές σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και θα σχετίζονται α) με τις επιλογές των πολιτών για τον τρόπο της ζωής τους και β) με την υποχρέωσή τους να κρίνουν τις πολιτικές διαχείρισης και κατανομής των πόρων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για πρώτη φορά εμφανίζεται ρητά ως στόχος ο «ενεργός πολίτης» που θα διακρίνεται από υπευθυνότητα, κοινωνικά κριτική σκέψη και συνείδηση όχι μόνο των οικολογικών προβλημάτων αλλά και των κοινωνικών: για τη φτώχεια, τα μεταναστευτικά ρεύματα, το ρατσισμό, την ανισότητα των φύλων και το ζήτημα της εξάρτησης της πολιτικής από την οικονομική ζωή. Για τον ενεργό πολίτη ο οποίος - σύμφωνα με τα κείμενα της διάσκεψης - αντιλαμβάνεται **τα περιβαλλοντικά ζητήματα ως κοινωνικά και πολιτικά και την οικολογική κρίση ως κρίση πολιτική**. Και μάλιστα, μια πολιτική κρίση που δεν επιλύεται από τον καθένα ξεχωριστά αλλά απαιτεί πολιτική σκέψη και πολιτικές, με την ευρεία έννοια του λόγου, συμμαχίες. Απαιτεί - σύμφωνα με τα κείμενα της Θεσσαλονίκης - την ενεργοποίηση μηχανισμών, φορέων και οργανισμών σε παγκόσμιο, εθνικό και τοπικό επίπεδο, η οποία θα οδηγήσει στην Αειφορική Ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό, χρειάζεται να ενταχθεί και η οικοδόμηση του **Αειφόρου σχολείου**¹ και η διαμόρφωση του «ενεργού πολίτη». Του πολίτη, ο οποίος θα μετέχει συνειδητά στο δημόσιο βίο με τη δραστηριοποίησή του σε πολλαπλά οργανωτικά σχήματα, όπου θα διαμορφώνει λόγο, μέσω του διαλόγου και της διαβούλευσης με τον άλλο. Για να θεμελιώσει αυτήν τη νέα φυσιογνωμία το Αειφόρο Σχολείο, χρειάζεται να προχωρήσει σε δομικές και λειτουργικές αλλαγές ικανές να επηρεάσουν τόσο το αναλυτικό όσο και το «κρυφό» του πρόγραμμα και ταυτόχρονα να αναζητήσει ένα εσωτερικό οργανωτικό σχήμα-δομή, ώστε οι όποιες αλλαγές να οργανωθούν στρατηγικά (Παπαδημητρίου, 2009. Ζαχαρίου κ.ά., 2008. Φλογαίτη, 2006). Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, χρειάζεται να επισημάνουμε ότι το αειφόρο σχολείο αποτελεί μια έννοια και ένα σχήμα υπό διαμόρφωση και εντάσσεται στο ευρύτερο κοινωνικο-πολιτικό και πολιτισμικό συγκείμενο (Hucle, 2010).

Ένα διεθνές εγχείρημα, το οποίο ανοίγει έναν δρόμο για τη σταδιακή εφαρμογή της αειφορίας, αποτελεί το Διεθνές Πρόγραμμα-Δίκτυο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση «Οικολογικά Σχολεία». Πρόκειται για ένα δοκιμασμένο **οργανωτικό σχήμα** (Σχήμα 1) -με εταίρους τα εκπαιδευτικά συστήματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις και εκπαιδευτικές μονάδες- με πολλές δυνατότητες για τη μορφοποίηση, τη σύνθεση, τη διεκδίκηση αιτημάτων και για αποφάσεις και δράσεις στην προοπτική της αειφόρου ανάπτυξης. Σ' αυτό το δοκιμασμένο Πρόγραμμα-Δίκτυο αξίζει να αναφερθούμε και να το παρουσιάσουμε περισσότερο διεξοδικά.



Σχήμα 1: Οργανωτική δομή δικτύου

ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Δημιουργός και Διεθνής Συντονιστής του Δικτύου είναι το Foundation for Environmental Education (FEE)-Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Το Πρόγραμμα ξεκίνησε το 1994 με τη συμμετοχή 4 χωρών (Δανία, Ελλάδα, Γερμανία,

¹Στο εκπαιδευτικό σύστημα της Μ. Βρετανία ως «αειφόρο» αναγνωρίζεται το σχολείο, το οποίο στοχεύει στο να κατανοήσουν οι μαθητές τις συνέπειες των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον πλανήτη μας και προάγει παραδείγματα τρόπου ζωής για τους μαθητές και την τοπική κοινωνία, συμβατά με την «ενεργό πολιτεότητα» (citizenship) (DfES, 2005, www.teachernet.gov.uk/sustainableschools). Στην Αυστραλία, το δίκτυο Αειφόρα Σχολεία (NSW) δημιουργεί ένα Σχέδιο Σχολικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (SEMP: www.sustainableschools.nsw.edu.au) και, ταυτόχρονα, προωθεί ένα όραμα για το σχολείο και την κοινωνία.

Ηνωμένο Βασίλειο). Σήμερα 44 χώρες υλοποιούν το Πρόγραμμα, 9.125.450 μαθητές και μαθήτριες συμμετέχουν στο Δίκτυο, 628.005 εκπαιδευτικοί, 32.156 σχολεία και 4.000 τοπικοί φορείς (<http://www.eco-schools.org>).

Στη χώρα μας το Πρόγραμμα ξεκίνησε το 1995. Εθνικός χειριστής του Δικτύου είναι η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης. Συντονιστικός Φορέας είναι η Διεύθυνση Β/θμιας Εκπαίδευσης Πειραιά & ιδρυτικός φορέας η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης. Τη σχολική χρονιά 2009-10 μετείχαν στο πρόγραμμα 162 σχολεία, ενώ από την έναρξη του προγράμματος έχουν βραβευθεί 177. Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου τελεί υπό το Υπουργείο Παιδείας και περιλαμβάνει Υπεύθυνους ΠΕ, μέλη ΚΠΕ, εκπαιδευτικούς Α/θμιας και Β/μιας Εκπ/σης και μέλη της ΕΕΠΦ. Η δικτύωση-επικοινωνία των σχολείων επιτυγχάνεται μέσω των εκδηλώσεων παρουσίασης των προγραμμάτων και της βράβευσης των σχολείων των περιοδικών «*Το Φυλλαράκι*» και «*Η Φύση*», του ιστότοπου της ΕΕΠΦ, των σεμιναρίων επιμόρφωσης συμμετεχόντων εκπαιδευτικών από όλες τις βαθμίδες.

Στόχος του προγράμματος είναι η ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και η αλλαγή στάσης των μαθητών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, με συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των δράσεων, ώστε τα σχολεία να γίνουν βιώσιμα δουλεύοντας σε θεωρητικό, παιδαγωγικό και πρακτικό επίπεδο σε προκαθορισμένες βασικές ενότητες.

Στη χώρα μας οι προτεινόμενες θεματικές ενότητες των Οικολογικών Σχολείων είναι: Ενέργεια, Νερό, Απορρίμματα, Στην αυλή των Οικολογικών Σχολείων...σαν στο σπίτι μας! (Μάναλης, κ.ά., 2005. 2002. Πλατανιτσιώτη, κ.ά., 2003). Άλλα θεματικά πεδία μπορεί να είναι: α) Φύση και Βιοποικιλότητα β) Υγιεινή ζωή γ) Μεταφορές / Βιώσιμες Μετακινήσεις δ) Τοπική Ατζέντα 21, ε) Κλιματική αλλαγή στ) Ανθρώπινα δικαιώματα, κ.ά.

Η Περιβαλλοντική Επιτροπή

Η Περιβαλλοντική Επιτροπή είναι η κινητήρια δύναμη του προγράμματος και ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στη σχολική και την ευρύτερη κοινότητα, αφού αποτελείται από το διευθυντή, τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό για το πρόγραμμα, μαθητές από κάθε τάξη, εκπαιδευτικούς και εκπρόσωπους του συλλόγου γονέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του προσωπικού του σχολείου (επιστάτης, φύλακας, υπεύθυνος κυλικείου).

Έργο της Περιβαλλοντικής Επιτροπής είναι α) να διασφαλίζει την ενημέρωση της σχολικής κοινότητας για όλα όσα αφορούν το πρόγραμμα, μέσω μιας ευρηματικής επικοινωνιακής τακτικής β) να εξασφαλίζει την εκπροσώπηση στη λήψη αποφάσεων όλων των μελών της σχολικής κοινότητας (κυρίως των μαθητών) γ) να καθοδηγεί τη διεξαγωγή των απαιτούμενων ερευνών δ) να συμβάλει στη διαμόρφωση του σχεδίου δράσης ε) να παρακολουθεί την εφαρμογή των αποφάσεων και στ) να έχει πρωτεύοντα ρόλο στην επιτυχή διεκπεραίωση όλων των άλλων βημάτων-σταδίων.

Επομένως, πρόκειται για ένα σχήμα, το οποίο υπηρετεί τη διεύρυνση της δημοκρατίας, την εκπαίδευση των μαθητών στο διάλογο και τη συμμετοχή και την ανάδειξη ενός νέου ρόλου για τους μαθητές στη σχολική ζωή.

Τα Ζητήματα

Τα ζητήματα που τίθενται επί τάπητος αφορούν τους διάφορους τομείς περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, όπως ενέργεια, νερό, απορρίμματα, σχολική αυλή, μεταφορές, υγιεινή διατροφή, βιοποικιλότητα και ορίζονται σύμφωνα με τις ανάγκες του σχολείου. Προσεγγίζοντας τα ζητήματα αυτά, διαπιστώνεται ποιες αλλαγές είναι απαραίτητες, ποιες είναι βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες, ώστε να διατυπωθεί στη συνέχεια ένα σχέδιο δράσης με ρεαλιστικούς στόχους. Σημαντικά στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μας σε αυτό το στάδιο είναι: α) η διασφάλιση όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχής των μαθητών στη διαπραγμάτευση των ζητημάτων β) η καλή τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων και γ) η παρουσίασή τους με διάφορους ευρηματικούς τρόπους σε όλα τα μέλη της σχολικής και της ευρύτερης κοινότητας.

Ταυτόχρονα, όμως, επιχειρείται η σύνδεση της προσέγγισης των ζητημάτων με το αναλυτικό πρόγραμμα και τα γνωστικά αντικείμενα (γλώσσα, μαθηματικά, φυσική, εικαστικά, τεχνολογία κ.ά.), ώστε η σχολική αγωγή και μάθηση να δημιουργεί ένα άλλο πλαίσιο νοήματος, να αποκτά βιωματικό χαρακτήρα και να αναδεικνύεται ο λειτουργικός και κοινωνικός ρόλος του σχολείου.

Έτσι, στην ουσία, το περιεχόμενο/αντικείμενο του προγράμματος συνδέεται άμεσα με τη σχολική ζωή, αξιοποιούνται οι εμπειρίες των μαθητών, συναρθρώνεται η θεωρία με την πράξη και δίνεται νόημα και προοπτική στις δράσεις που θα ακολουθήσουν.

Η Στρατηγική

Για τη διαμόρφωση της στρατηγικής του, η Περιβαλλοντική Επιτροπή **οργανώνει** μικρές έρευνες πάνω στα κρίσιμα ζητήματα που εντοπίσαμε, **συγκεντρώνει και μελετά** τα αποτελέσματά τους, **συζητά και προτείνει** άξονες δράσης και μέτρα που χρειάζεται να ληφθούν, **θέτει χρονοδιάγραμμα των δράσεων, καταμερίζει** καθήκοντα και τομείς δραστηριοποίησης ανάμεσα στα μέλη της αλλά και τα μέλη της σχολικής κοινότητας (τάξεις, εκπαιδευτικοί, σύλλογος γονέων και κηδεμόνων), συντάσσει οικονομικό προϋπολογισμό, όπου είναι δυνατόν.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η συνεχής **παρακολούθηση** όλων των δραστηριοτήτων και δράσεων μέσα και έξω από το σχολείο και **η μέριμνα για την εμπλοκή** όλων, ώστε να επιτευχθεί η «οικειοποίηση» του σχολικού χώρου και της σχολικής ζωής από τους μαθητές, τους εκπαιδευτικών, τους γονείς, τις δημοτικές αρχές.

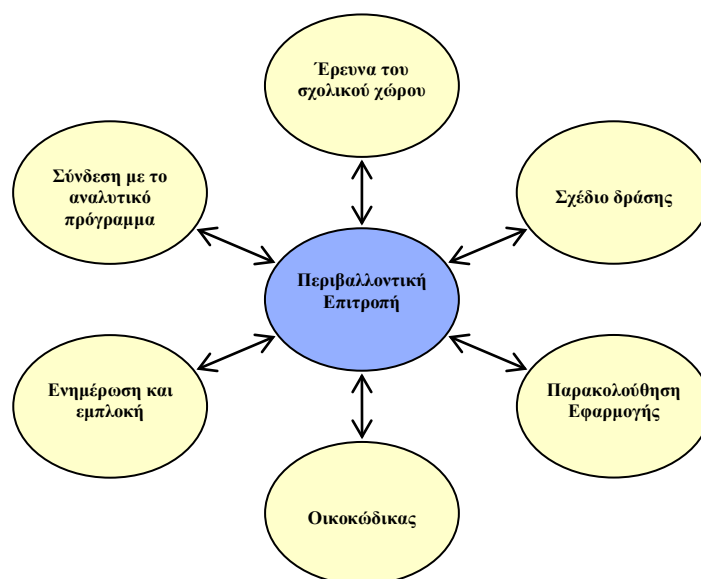
Το ίδιο σημαντική είναι και **η συνεχής ενημέρωση** για την πορεία του εγχειρήματος με σχολική εφημερίδα, ανακοινώσεις, αφίσες κ.ά., ώστε να διατηρείται το ενδιαφέρον και να αναδύονται νέες ιδέες ή να γίνονται οι απαιτούμενες βελτιώσεις των στόχων και των μεθόδων. Η ενημέρωση μπορεί να αφορά σε ποσοτικά στοιχεία (πχ. καταγραφή του μετρητή της ΔΕΗ, της ποσότητας των απορριμμάτων που έχουν συγκεντρωθεί για την ανακύκλωση, μέτρηση του οικολογικού αποτυπώματος του σχολείου κ.ά.) ή με φωτογραφικό υλικό που θα δείχνει τις αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν. Μπορεί, όμως, και να αφορά σε ποιοτικά στοιχεία, όπως απόψεις, αξίες, πρότυπα και κανόνες που αφορούν στη διδακτική-μαθησιακή διδασκαλία, στις σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων, στη συμμετοχικότητα των διαδικασιών κ.ά.

Τα Πρόσωπα και οι Σχέσεις

Τα πρόσωπα και οι σχέσεις τους αποτελούν **το κλειδί** για την ολοκλήρωση των στόχων του προγράμματος, καθώς θα αναπτύσσονται και θα ωριμάζουν, αξιοποιώντας όλες τις δυνατότητές τους από τις κοινές τους προσπάθειες και την αλληλοϋποστήριξη. Ενώ, ταυτόχρονα θα δημιουργούν έναν «οικοκόδικα», στον οποίο θα δεσμεύονται και θα τον προβάλλουν προς τα έξω, υποδεικνύοντας με σαφή και ευρηματικό τρόπο, την πρόθεση του σχολείου για βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεών του και αναζητώντας όχι μόνο την αποδοχή της κοινότητας αλλά και μιμητές. Ένα τραγούδι, ένα ποίημα, μια αφίσα ή ένα κείμενο με σύντομες φράσεις μπορεί να συνοψίζει όλες τις νέες ιδέες, τα νέα πρότυπα και τις νέες αξίες και να τις προάγει δημιουργικά.

Ολοκληρώνοντας ένα σημαντικό μέρος των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων, οι πρωταγωνιστές του εγχειρήματος μπορούν να διεκδικήσουν τον τίτλο του «Οικολογικού Σχολείου», να βραβευτούν σε ειδική εκδήλωση και να σηκώσουν στο σχολείο τους τη Σημαία που φέρει το σήμα του Προγράμματος.

Για τους εκπαιδευτικούς που θα ενδιαφέρονταν, θα λέγαμε ότι κριτήρια για την συμμετοχή του σχολείου τους στο πρόγραμμα είναι α) να εμπλακεί σ' αυτό το σύνολο της σχολικής κοινότητας β) να αναπτυχθεί συστηματικά η σχέση της σχολικής με την τοπική κοινότητα γ) να σχεδιαστούν οι στρατηγικές αντιμετώπισης όλων των προαναφερθέντων θεμάτων από κοινού και, βέβαια, δ) να αναληφθούν και να ολοκληρωθούν δράσεις στο πεδίο (www.eepf.gr/pe/ecoschools.html). Οι ενδιαφερόμενοι εκπαιδευτικοί, ας έχουν κατά νου, ότι όλα τα παραπάνω, θα χρειαστεί να πραγματοποιηθούν στη βάση επτά σταδίων-βημάτων: 1) Συγκρότηση Περιβαλλοντικής Επιτροπής 2) Έρευνα του σχολικού χώρου 3) Διαμόρφωση σχεδίου δράσης 4) Παρακολούθηση Εφαρμογής Σχεδίου Δράσης 5) Σύνταξη Οικοκόδικα 6) Ενημέρωση και εμπλοκή της Σχολικής Κοινότητας, και της Τοπικής Κοινωνίας 7) Σύνδεση του Προγράμματος «Οικολογικά Σχολεία» με το αναλυτικό πρόγραμμα. (Σχήμα 2).



Σχήμα 2: Τα επτά στάδια – βήματα του προγράμματος

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αρχικά, θα λέγαμε, ότι η δομή του Προγράμματος-Δικτύου και τα βήματα μέσα από τα οποία θα λειτουργήσει, μπορεί να ενεργοποιήσει δυναμικές διαδικασίες αλλαγών στον παιδαγωγικό, τον κοινωνικό και τον περιβαλλοντικό τομέα της σχολικής ζωής, κινητοποιώντας όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Με προεξέχουσα την Περιβαλλοντική Επιτροπή το σχολείο ως οντότητα και ο σύλλογος των εκπαιδευτικών και οι μαθητές ως πρόσωπα, μπορούν να ασχοληθούν με τα ζητήματα της σχολικής καθημερινότητας, να χαράξουν στρατηγική, να υλοποιήσουν δράσεις, να αναπτύξουν κριτική σκέψη, συνεργατική συνείδηση και επικοινωνιακές δεξιότητες.

Πιο συγκεκριμένα και με βάση τη μέχρι τώρα εμπειρία, φαίνεται ότι τα περισσότερα σχολεία του Δικτύου, με ένα σημαντικό προβάδισμα των δημοτικών σχολείων, **συγκροτούν** Περιβαλλοντική Επιτροπή, **διαμορφώνουν** σχέδιο δράσης και **συντάσσουν** Οικοκώδικα (Δασκαλάκης, 2010). Επίσης, διαπιστώνεται ότι **αλλάζει** η σχέση των μαθητών / εκπαιδευτικών μεταξύ τους και με το χώρο του σχολείου και **δρομολογείται** σταδιακά μια συλλογική συνεργατική κουλτούρα ανάμεσα σε όλους τους συμμετέχοντες, μαθητές, εκπαιδευτικούς, διευθυντές, γονείς, βοηθητικό προσωπικό (Σπανέλη, Φραντζή, Τσίνας, 2010).

Ωστόσο, φαίνεται ότι χρειάζεται να **αναβαθμιστεί** και να **συγκεκριμενοποιηθεί** ο ρόλος της Περιβαλλοντικής Επιτροπής, να **υπάρξει** άμεση συνάφεια των αποφάσεών της με τις δράσεις του σχολείου και να **γίνουν πολύ περισσότερα βήματα** στην κατεύθυνση των συγκεκριμένων και μόνιμων παρεμβάσεων στο σχολικό χώρο. Αυτή η διαπίστωση φέρνει στο προσκήνιο την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της πολιτικής στην τοπική αυτοδιοίκηση σε μια αειφορική κατεύθυνση. Επίσης, χρειάζεται να γίνουν ουσιαστικά βήματα για τη δικτύωση των σχολείων κυρίως σε επίπεδο μαθητών.

Για τους εκπαιδευτικούς, διαπιστώνεται προθυμία και κινητοποίηση, αύξηση της συμμετοχής τους σε σεμινάρια και έντονη επιθυμία για ενδοσχολική επιμόρφωση, καθώς και σημαντική ανάδραση, πολλαπλασιαστική κινητοποίηση και μεταφορά εμπειριών.

Για τους μαθητές παρατηρείται αύξηση πρωτοβουλιών, συμπληρωματικότητα και συλλογικότητα στις δράσεις και διαταξικές συνεργασίες. Ενώ για τους Διευθυντές παρατηρείται ότι κινούνται δυναμικά σε νέα μοντέλα διοίκησης, περισσότερο δημοκρατικά (Δημοπούλου, Μπαμπίλα, 2010).

Για το Σχολείο-Οντότητα και τη σχέση του με την ευρύτερη κοινότητα παρατηρείται έντονη «εξωστρέφεια», με διακίνηση εντύπων, ανοικτές γιορτές, ειδικές ημερίδες, δημοσιεύσεις, συμμετοχή σε διαγωνισμούς και ανοικτές συλλογικές εκδηλώσεις, με όλα όσα δημοσιοποιούν το μήνυμα του προγράμματος (Φραντζή, 2009), (Καθημερινή, 2010, Περιοδικό «Κ», 2009, 2010).

Στα παραπάνω, συμβάλλει η δημοσιοποίηση και προβολή καλών σχολικών πρακτικών μέσα από τα περιοδικά της ΕΕΠΦ (*Η Φύση και Το Φυλλαράκι*). Ενώ, οι εκδηλώσεις βράβευσης που πραγματοποιούνται σε διαφορετικούς δήμους της χώρας, δικαιώνουν και αναδεικνύουν το δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης και τη συμβολή της στην κοινωνική ευαισθητοποίηση.

Ολοκληρώνοντας, θα λέγαμε, ότι κατά τη γνώμη μας, ο έντονα «αυτοδιαχειριστικός» χαρακτήρας των Οικολογικών Σχολείων και η στενή σύνδεσή τους με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και με τους κοινωνικούς εταίρους μπορούν να βαδίσουν προς την αιεφορία. Ωστόσο, χρειάζεται να έχουμε πάντα κατά νου, ότι στην ουσία, ο βηματισμός προς την αιεφορία συμβαδίζει με την αναζήτηση της κοινωνικής βάσης του σχολείου, με την κοινή πορεία των ανθρώπινων κοινωνιών και με το όραμα ενός κόσμου, όπου θα συνυπάρχουν χωρίς διακρίσεις και ανισότητες άνθρωποι, κοινωνικές ομάδες, λαοί και πολιτισμοί. Χρειάζεται, να συνειδητοποιήσουμε, ότι, κατά βάθος, ψάχνουμε και για «νέες μαθησιακές καταστάσεις, όπου θα διαμορφώνονται οι μαθητές και οι μαθήτριες ως ελεύθερες και αυτοσυνείδητες προσωπικότητες, ικανοί και ικανές να διαλέγονται και να διαβουλεύονται με τον άλλο, συμμαθητή-συμπολίτη-συνάνθρωπο και να διεκδικούν την αιεφορία με τους άλλους, για όλους» (Σχίζα, 2010).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δασκαλάκης Π. (2010). Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Οικολογικά Σχολεία – Μια πρόταση για ένα αιεφόρο σχολείο. Στο: Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συμποσίου «Το αιεφόρο σχολείο του παρόντος και του μέλλοντος.
- Δημοπούλου Μ. & Μπαμπίλα Ε. (2010). Ο ρόλος του/της Διευθυντή/ντριας στη λειτουργία του Οικολογικού Σχολείου - Η πρόκληση της ηγεσίας του αιεφόρου σχολείου. Στο: Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συμποσίου «Το αιεφόρο σχολείο του παρόντος και του μέλλοντος.
- Διεθνής Διάσκεψη «για το Περιβάλλον και την Κοινωνία»: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αιεφορία (Θεσσαλονίκη, 8-12 Δεκεμβρίου 1997).
- Ζαχαρίου Α., Καίλα Μ. και Κατσίκης Α. (2008). Αιεφόρο Σχολείο: Διαπιστώσεις, Επιδιώξεις και Προοπτικές. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, τόμος 1, τεύχος 3, σ. 269-288.
- Η Διακήρυξη της Τυφλίδας* (1999). Από τη σειρά: Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τεύχος 2, Αθήνα, ΠΕΕΚΠΕ.
- Μάναλης Π., Πλατανιστιώτη Σ., Σκαμπαρδώνης Σ., Στεφανόπουλος Ν., Τσελεκτσίδου Τ., Φραντζή Α., Βαβούρη Α. (2005). *Στην αυλή των Οικολογικών σχολείων ...σαν στο σπίτι μας!*, εκπαιδευτικό υλικό για το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης "Eco-Schools". Αθήνα, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης.
- Μάναλης Π., Πλατανιστιώτη Σ., Σκαμπαρδώνης Σ., Στεφανόπουλος Ν., Τσελεκτσίδου Τ., Φραντζή Α., Ψαλλιδάς Β. (2002). *Οικολογικά σχολεία, εκπαιδευτικό υλικό για το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης "Eco-Schools"*. Αθήνα, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης.
- Παπαδημητρίου Β. (2009). Αιεφόρο Σχολείο, για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τ. 42, σ.σ. 9-13. Αθήνα: ΠΕΕΚΠΕ.
- Περιοδικό «Κ» (της εφημερίδας Καθημερινή), 12-09-2010, 6 σχολεία με χαρακτήρα, σελ.44-50.
- Περιοδικό «Κ» (της εφημερίδας Καθημερινή), 13-09-2009, Δημοτικά με ανησυχία, σελ 55-59.
- Πλατανιστιώτη Σ., Βαβούρη Α., Κεκέ Η., Μάναλης Π., Σκαμπαρδώνης Σ., Στεφανόπουλος Ν., Τσελεκτσίδου Π, Φραντζή Α., Ψαλλιδάς Β. (2003). «Οικολογικά Σχολεία»: Λειτουργία και εκπαιδευτικό υλικό. Στο: Περίληψεις Ανακοινώσεων Πανελληνίου Συμποσίου με θέμα «Σχεδιασμός και παραγωγή

- εκπαιδευτικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, Πειραιάς 21- 23 Φεβρουαρίου 2003, σελ.243-245. Αθήνα, Α. Α. Λιβάνης.
- Σπανέλλη Γ., Φραντζή Α., Τσίνας Ε. (2010). Η περίπτωση των 7ου και 70ου Δημοτικών σχολείων Αθηνών και το δίκτυο Οικολογικά Σχολεία: μια πρόταση για το αειφόρο σχολείο. Στο: Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συμποσίου «Το αειφόρο σχολείο του παρόντος και του μέλλοντος».
- Σχίζα Κ. (2008). *Συστημική Σκέψη και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα, Δαρδανός.
- Σχίζα Κ. (2010). Βιώσιμο σχολείο, βιώσιμο εκπαιδευτικό σύστημα, βιώσιμη κοινωνία: μια αδιάσπαστη και επαναδρομική αλληλουχία εννοιών και στόχων. Στο: Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συμποσίου «Το αειφόρο σχολείο του παρόντος και του μέλλοντος».
- Φλογαίτη Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*, Αθήνα Ελληνικά Γράμματα.
- Φραντζή Α. (2009). Γονείς, παιδιά, εκπαιδευτικοί: μια ευκαιρία για συνύπαρξη και συνδημιουργία. *Γέφυρες*, τεύχος 48, σελ.10-13.

Ιστοσελίδες

- Eco-Schools, τελευταία πρόσβαση 1/9/2010, <http://www.eco-schools.org/>.
- Huckle, 2009, Sustainable Schools, responding to new challenges and opportunities, τελευταία πρόσβαση 25/9/2010, http://john.huckle.org.uk/publications_downloads.jsp.
- Huckle, 2010, Αειφόρα Σχολεία: Διερευνώντας τις Αντιφάσεις εισήγησης. Μετ: Κώστας Ιατρού, τελευταία πρόσβαση 25/9/2010, www.solon.org.gr.
- Sustainable Schools-Teachernet, τελευταία πρόσβαση 24/9/2010, <http://www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/>.
- UNEP, Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 1972, <http://www.unep.org/documents/default.asp?documentid=97>.
- Εφημερίδα «Καθημερινή», 9-6-2010, *Μαθήματα οικολογικής ευαισθησίας από μικρούς μαθητές*, τελευταία πρόσβαση 25/09/2010, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_ell_1_09/06/2010_403769.
- Οικολογικά Σχολεία – Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, τελευταία πρόσβαση 1/9/2010, <http://www.eepf.gr/pe/ecoschools>.